

FRANTIŠEK KUPKA JA OTTO GUTFREUND

JAN JA MEDA MLÁDEKIN KOKOELMISTA 14.1.-18.3.2001

Jan ja Meda Mládek ovat lahjoittaneet Prahan kaupungille taidekokoelman, joka käsittää yli 200 František Kupkan maalausta ja piirrosta sekä parikymmentä Otto Gutfreundin veistosta. Poikkeuksellisen merkittävä ja syntyhistorialtaan kiinnostava kokoelma esiteltiin Prahassa vuonna 1996. Vuoden 2001 kuluessa kokoelmalle valmistuu oma museo, joka rakennetaan 1500-luvulta peräisin olevaan *Sovovy mlýny (Sovan myllyt)* -rakennukseen Prahan Kampan puistossa. Tšekkiläissyntyinen, sittemmin Yhdysvaltoihin muuttanut Meda Mládek kiinnostui **František Kupkan** taiteesta 1940-luvun lopulla Sveitsissä opiskellessaan talous- ja valtiotieteitä. Kokemus oli niin voimakas, että hän muutti Pariisiin, alkoi opiskella taidehistoriaa ja ystävystyi myös varsin sulkeutuneena pidetyn taiteilijan kanssa. Taiteeseen perehtyneen miehensä *Jan Mládekin* tuella Meda onnistui neljän vuosikymmenen kuluessa keräämään ainutlaatuisen kokoelman František Kupkan taidetta. Kun Guggenheimin museo järjesti New Yorkissa vuonna 1975 laajan František Kupkan näyttelyn, vastasi Meda Mládek näyttelyluettelon tekstiosuudesta.

Kupkaa hieman nuoremman **Otto Gutfreundin** (1889-1927) on sanottu edustavan veistotaiteessa sitä, mitä Kupka merkitsi maalaustaiteelle. Gutfreund kuuluu ensimmäisiin taiteilijoihin, jotka sovelsivat kubismille ominaista ajattelua veistoksissaan. Hän ryhtyi vuodesta 1912 lähtien johdonmukaisesti työstämään tätä kubistista konseptia. Muutamaa yksittäistä työtä lukuun ottamatta kummankaan taiteilijan tuotantoa ei ole aikaisemmin esitelty maassamme.

Monien tšekkiläisten taiteilijakollegoidensa tapaan Gutfreund tutustui Pariisissa paitsi oman aikansa moderniin taiteeseen, myös vanhempien aikakausien tuotantoon. Etenkin gotiikka kiehtoi häntä. Vuoden 1911 aikoihin hän veisti reliefejä, jotka olivat lähempänä ekspressionismia kuin kubismia. Vuoden 1912 jälkeen syntyneissä teoksissa teatraalisen dynaaminen muoto on jo selvästi hylätty ja Gutfreund tavoittelee ilmaisussaan pikemminkin deformaatiota kuin muodon todellista hajottamista. Vuoden 1913 aikoihin valmistuneissa veistoksissa *Sellisti, Kubistinen rintakuva* tai *Rakastavaiset* Gutfreund kehittää kubistisen työskentelynsä huippuun.

Niin ikään tšekkiläissyntyinen taidemaalari František Kupka (1871-1957) kuuluu *Vassily Kandinskyn, Kasimir Malevitšin* ja *Piet Mondrianin* rinnalla abstraktin maalaustaiteen ensimmäisiin edustajiin ja modernin taiteen merkittävimpiin uranuurtajiin vuosisadan alun Euroopassa. Taiteilijana Kupka on ollut ehkä vähemmän tunnettu kuin avantgarden näkyvimmät edustajat, mikä ainakin osittain voidaan selittää johtuvan hänen luonteestaan sekä halustaan pitäytyä kaikkien ryhmittymien ulkopuolella. Hän mm. kieltäytyi Abstraction-Creation -ryhmän puheenjohtajuudesta kun sitä hänelle vuonna 1931 tarjottiin. Kansainvälisesti Kupka kuitenkin vakiinnutti asemansa jo varhain. Hän oli mukana mm. Alfred H. Barr Jr:n kokoamassa tunnetussa *Cubism and Abstract Art* -näyttelyssä New Yorkin Modernin taiteen museossa vuonna 1936.

Kupka ei päätenyt abstraktioon samalla tavalla kuten suurin osa hänen aikalaisistaan kubismin kautta. Ei myöskään kuten Kandinsky, joka katsoessaan ylösalaisin riippuvaa figuratiivista maalaustaan tajusi vain värien ja linjojen ansiosta sen kauneuden ja mystiikan, mutta ymmärsi samalla, että maalaus voi tulla toimeen ilman objektiakin. Kupka siirtyi abstraktioon heti akateemisesta maalauksesta. Jo vuonna 1888 päästyään Alois Studničkan oppilaaksi hän alkoi kehittää järjestelmällisesti muotojen yksinkertaistamista. Tärkeää oli opettajan harjoituttama yksinkertaisten geometrinen linjojen, soikioden, ympyröiden ja käyrien piirtäminen ja maalaaminen keskeytymättömillä viivoilla.

Kupkalla idea "objektittomasta maalauksesta" kävi itse teosten edellä. Meda Mládekin näkemyksen mukaan tämä on tietyllä tavalla modernin taiteen historian ainutlaatuinen tapaus. Kandinskyn ja Malevitšin kohdalla teoria syntyi ja kehittyi samanaikaisesti teoksen kanssa ja sitä muotoiltiin syntyprosessin aikana. Kupkan abstraktion teoria edelsi sen käytännöllistä soveltamista ja systemaattisesti jatkui työn täydennyksenä.

Meda Mládekin mukaan Kupka on ainutlaatuinen myös siinä mielessä, että historiallisesta hetkestä vuonna 1910 - jolloin hän maalasi ensimmäisen täysin abstraktin teoksensa "*Nocturnen*" - elämänsä loppuun saakka hän kehitti motiiveja, joiden pariin hän palasi jatkuvasti toisin kuin hänen aikalaisensa Picasso, Malevitš, Mondrian, Kandinsky ja Delaunay, jotka kehittyivät toisiaan seuraavien ajanjaksojen mukana. Kupka oli – Vassily Kandinskyn ohella – ainoa abstraktitaiteilijoiden sukupolveista, joka ei turvautunut Picasson kubismin vapauttavaan oppiin. Kupkan vapaus ja kuri syntyi sellaisesta taideilmaisusta, jota pidettiin modernin taiteen vastakkaisena suuntauksena.

Aikana, jolloin Kandinskyn abstraktiot nojaavat melko hyvin tunnistettavissa oleviin objekteihin ja jolloin Mondrian kokeilee kubistisen objektin hajottamisen itsenäisen käytön mahdollisuuksia, Kupka luo jo täysin abstrakteja teoksia – niin erilaisia ja samalla niin itsestään selviä – kuten *Kaksivärinen Fuuga*, *Graafiisten motiivien lokalisaatio* ja *Vertikaalit tasot*. Kyseessä ei ole haparoiva etsiminen, jokainen näistä teoksista tavoittaa täysin sille asetetun päämäärän ja nojaa valmisteleviin tutkielmiin ja niitä seuranneisiin variaatioihin, jotka täsmentävät jokaisen ilmaisun ja symbolin ihmisen asenteissa ja suhteessa kosmiseen maailmaan. Kupka ikään kuin ennusti, että abstraktin taiteen kehitys ei tule olemaan sellainen kuin oli taiteen kehitys renessanssista toisiaan seuraavien ja toisiinsa liittyvien vaiheiden kautta 19. vuosisadalle, vaan että se kehittyi useampiin rinnakkaisiin tai erilleen kulkeviin suuntiin.

***

Näyttelyn yhteydessä Porin taidemuseo julkaisee 400-sivuisen, laajasti kuvitetun kirjan František Kupkasta sekä pienimuotoisemman julkaisun Otto Gutfreundista. Molemmat kirjat, samoin kuin itse näyttely, on toteutettu yhteistyössä *České muzeum výtvarných umění /The Czech Museum of Fine Arts -museon kanssa*.

Tiedustelut:

Esko Nummelin / Porin taidemuseo (02) 621 1085 esko.nummelin@pori.fi

Hannele Kolsio / Porin taidemuseo (02) 621 1083 hannele.kolsio@pori.fi

Petr Rehor 050 511 0440

Ryhmäopastusten varaukset:

(02) 621 1081

(02) 621 1080